

VAN KAM TOT KRAAI

De haan: symbool en boodschapper

De haan is door de eeuwen heen een boodschapper die letterlijk én figuurlijk het einde van de duisternis aankondigt, een symbool van trots voor de Fransen en hun voorouders. In de Nederlandse politiek speelt het dier een minder glorieuze rol.

Ben Vriesema is
redacteur van Kleio.

Parijs, 8 november
1981. Tijdens de WK-
kwalificatiewedstrijd
Frankrijk-Nederland
(2-0) moet Jan
Peters niet alleen
langs zijn Franse
tegenstanders, maar
ook langs een Franse
haan. Foto: ANP/
Cor Mulder.

Kabinet-Den Uyl (1973-1977) viel over een haan, een gecasteerde diepvrieshaan om precies te zijn! Een van de speerpunten van het kabinet was nivellering van inkomen. Daar hoorde ook de grondpolitiek bij. De gebruikswaarde van de grond diende als basis te gelden voor de waardebeoordeling. Speculeren met grond was *not done*. Maar de agrarische achterban van de christelijk regeringspartijen roerde zich. Door de invoering van de nieuwe grondpolitiek zou er weleens sprake kunnen zijn van 'socialisatie van de grond'.¹ Professor De Haan werd gevraagd om compromisvoorstellen. Toen zijn voorstellen vervolgens door de politiek werden uitgekleeft en ook nog eens 'in de ijskast gezet', volgden al snel ludieke namen als 'gecasteerde haan' en 'diepvrieshaan'. Hoofddrolspeler Van Agt merkte later op dat hij omwille van het bereiken van een politiek vergelijk bereid was geweest genoegen te nemen met een diepvrieshaan, en ook met een gecasteerde haan, maar diepvriezen en castreren tegelijk ging hem te ver.²

HANENKAM

Echte hanen komen we vaak tegen bij sportwedstrijden in Frankrijk. Het is al enkele decennia goed gebruik om tijdens een voetbalwedstrijd van het Franse elftal een haan het veld op te gooien. Het beestje loopt vervolgens in verwarring over het gras en wordt daarna snel door een steward naar de catacomben gebracht. Wat daar met het dier gebeurt, laat zich raden. Voor de Fransen is de haan een nationaal symbool. Dat zien we terug in de helm die Franse soldaten droegen tijdens de Eerste Wereldoorlog. Op de ronding bovenop liep een nutteloos kammetje van ijzer dat de Franse *poilu* deed herinneren waarvoor hij streed, namelijk de eer en glorie van het vaderland. Zoals de Duitse soldaten aan het begin van de oorlog een helm met een punt (*Pickelhaube*) droegen, hadden de Fransen dus een helm met hanenkam.

GALLIËRS

De haan was al ver voor het begin van de *Grande Guerre* het symbool van de Fransen. Vreemd genoeg komt dat bij de Romeinen vandaan. *Gallus* is het Latijnse woord voor haan en lijkt erg veel op de naam die de Romeinen gaven aan de bewoners van het huidige Frankrijk, namelijk *Galli*. Maar de Romeinen hadden de trotse Galliërs onderworpen en noemden hen spottend *gallus* in plaats van Galliërs. Na het verdwijnen van het Romeinse Rijk en het ontstaan van een Franse eenheidsstaat werd de *gallus* als symbool gebruikt. Het Romeinse Rijk bestond niet meer, maar uit haar as was een nieuw land herrezen, het land van de Fransen (Franken). Zoals de Nederlandse leeuw kracht en waakzaamheid uitstraalt, zo had de haan blijkbaar bepaalde eigenschappen waarmee de Fransen – en vooral de Franse koningen – zich graag associeerden. De Franse koningen namen het voortouw om de haan als nationaal symbool in te voeren. Een haan waakt over de kippen zoals een koning over zijn

onderdanen waakt. Daarnaast begint een haan te kraaien wanneer de nieuwe dag zich aandient; de duisternis is verdwenen. De koning kraait niet, maar is een baken van licht in de duisternis. De koning is de haan die de dag aankondigt.

BOODSCHAPPER

Eeuwen eerder besteedde de Griekse filosoof Socrates zijn laatste woorden aan de haan. Toen hij op zijn sterfbed langzaam de gifbeker leegdrank, schoot hem plotseling iets te binnen. Een van zijn bedienden moest niet vergeten om een haan te offeren. Aan de interpretatie van de laatste woorden van de filosoof worden tegenwoordig nog vele debatten gewijd.

De beroemdste haan uit de geschiedenis is gelijk ook de beruchtste. Wanneer Jezus tijdens een maaltijd (achteraf gezien zijn laatste) in Jeruzalem oppert dat een van zijn discipelen hem zal verraden, is Petrus furieus. Hij zou dat nooit doen. Echter, Jezus beweert dat voordat de haan twee keer heeft gekraaid hij al drie keer door Petrus is verloochend. En zo geschiedde. Wanneer Petrus bij de hogepriester Kajafas in het Sanhedrin is, wordt hij herkend door een dienstmaagd. Zij beweert dat Petrus een vriend van de oproerkraaier Jezus is. Petrus ontkent dit ten stelligste, en hoort vervolgens de haan twee keer kraaien. 'Vol berouw zeeg Petrus ineen en weende.'³ De voorspelling van Jezus was uitgekomen. Op de plek waar dit zou zijn gebeurd, bevindt zich tegenwoordig in Jeruzalem een kerk met de naam *Sint-Petrus in Gallicantu* (*Galli cantu* betekent hanengekraai in het Latijn). Toen ik enkele jaren geleden met een aantal collega's de kerk wilde bezoeken, hadden we de auto nog niet geparkeerd of we hoorden een haan twee keer kraaien. Om bezoekers naar de kerk te lokken, had de kerkleiding besloten om grote geluidsboxen op de kerk te plaatsen die om de zoveel tijd het geluid van een kraaiende haan lieten horen. De haan is hier verworpen tot een boodschapper, eigenlijk precies zoals het dier zich in de natuur manifesteert. ■

- 1 J. de Vries, *Grond-politiek en kabinets-crisis* (Den Haag, 1989), p.150-151.
- 2 Ibidem, 139.
- 3 De Bijbel, Het evangelie van Marcus. Hoofdstuk 14.

Boven:
De Franse helm met
hanenkam.
Hieronder:
De Sint-Petrus in
Gallicantu.
Foto: Greg Sass.

